

FrØ-bladet

Nr. 1 – 07 årgang 6

ÅRSMØTE : Onsdag 28. feb. klokka 19.00 se mer på side 4

Skråblikk –

med syn for taus kunnskap

Ikke bare et boktips

Vi som er opptatt av å fortelle historien, til nye generasjoner, kan ha glede av å lese en roman der noe av temaet nettopp er - å fortelle. Midt inne i en norsk forfatters bok begynner et kapittel slik:

Kjære morfar. I dag har jeg tenkt å fortelle deg en historie, og den er om skikkelige folk. For den handler om oss, morfar, og det har vi trøstet oss med mange ganger, at vi er av skikkelige folk – enda så galt det gikk.

– Vi er alle del av en historie, sa du ofte før. – Vi er ikke hele historien, men en del av den, og den delen som er vår må vi prøve å gjøre så spennende og god som mulig. Begynnelsen på historien kan vi ikke gjøre noe med, og slutten vet vi ingenting om, men det som er vår del skal vi leve som skikkelige folk, for det er det vi er, ikke vetter og skrømt, sa du.

Nå sier du ingenting lenger. Du er sjuende far i huset, og senga jeg sitter ved er hornet på veggen. Der ligger du liten og innskrumpet og dras med døden, som det ville ha stått hvis dette var en god, gammeldags fortelling. Inn i neseborene dine pipler surstoffet som holder deg fast i livet, uten det er jeg redd du ville ha glidd stille vekk, ned i bunnen av hornet og blitt borte for godt.

Av og til skjelver handa di opp og napper den tynne, gjennomsiktige slangen ut, for klemmen den er festet til neseborene med irriterer deg. Men jeg setter den fort på plass igjen, for alt har sin tid, morfar, og din tid er ikke ennå. Først må jeg fortelle deg historien om oss.

Selvsagt vet jeg at du kjenner historien mye bedre enn jeg gjør, det er jo du som har fortalt meg den. Men jeg forteller likevel, for dette er viktig for meg. Med deg forsvinner en stor del av min egen historie, min uopplevde fortid, ned i hornet på veggen, det er nødvendig for meg å huske så mye av den som mulig. Men det vonde, det vil jeg ikke fortelle, det kan vente ennå en stund. Det er en tid for alt.

Fra "[Gulldronning, perledronning](#)", M. Skjelbred (2004), en roman for voksne menn og kvinner.

***

Barn og ungdom har ingen minner, fra langt tilbake i tid, som kan være utgangspunkt for historieinteresse. De må minnes på, fortelles. Deres utgangspunkt for refleksjon er heller det de i øyeblikket har rundt seg. Tiden som en serie av øyeblikk. Det som skjedde før, er alt sammen lenge siden. I gamle dager, da løp dinosaurer rundt om, og Jesus møtte vikinger på den tiden bestefar ble født. Og foreldrenes oppvekst var helt håpløs. De hadde jo ikke hverken det ene eller det andre!

Nå er øyeblikket, starten på da. Og når tiden er inne, da skjer det noe.

*«Da ska' bli andre boller når papen kjem heim»
Salhuskvintetten, 1967.*

Taus kunnskap

Kroppsliggjorte erfaringer, det som kalles taus kunnskap, er ikke noe vi vanligvis går rundt og tenker på.

– *Han har teken*, sier vi gjerne.

Denne teken utløses gjerne hos oss når vi ser eller opplever noe som ligner hva vi en gang erfarte.

Taus kunnskap er den kunnskap som på den ene side er delt mellom folk, men ikke med språk. Delingen eller formidlingen skjer på annet vis. Kunnskapen dreier seg nemlig om personlig kompetanse, som lever farlig, og kanskje ødelegges, med automatisering eller med å bringes inn i faste former. Taus kunnskap lever når den praktiseres. Og da formerer den seg også.

Forskjellen mellom de drevne og de nye er at de drevne gjør ting lett, og de nye gjør ting komplisert.

En renvasket pekefinger er det mest pålitelige instrument, til å avgjøre om marsipandeigen er bra, så feit og passe kornig som den skal være. Men moderne kvalitetskontroll mener at fingeren er verdiløs: Den utmerkede pekefingeren har jo ikke noen skala å gjengi den ønskede tallverdien på.

Praksiskunnskap kan vanskelig telles eller måles. Tidsbruk blir et nøkkelord både med hensyn til ervervelsen av kunnskapen og observasjon av den, og med tiden også utøvelsen av den.

Hvor går veien fra taus til nedskrevet og forklart kunnskap?

Taus kunnskap videreføres med se og lær,

– *Du gjør det slik*, jenta mi/gutten min.

Forsøk på nedskrivning i lærebok gjør oss målløse og handlingslammet, vi vikler oss inn i kunnskapen fordi den er indirekte og underforstått. Den kan utledes, men ofte ikke av den kyndige praktiseren.

Litt vikingmål rundt ordet taus:

Þegja er á bli stille, teia,

þagna / á bli stum,

som vi kjenner igjen i ordet tagal.

Tegnet þ lyder som engelsk th i thousand/tusen.

Hva merker vi i Historielaget til den tause kunnskapen i vårt virke? Kunnskapen de arbeidsomme medlemmene i årenes løp har samlet, og fortsetter å samle, er ikke nedtegnet eller skriftliggjort i en endelig form. Noen av oss liker best å gjøre forarbeidet eller kladden. Andre tar heller på seg reinskrivingen og utformingen. Og heldigvis er det noen som har best teken på presentasjon og formidling.

Nord-Karmøy Historielag går inn i et spennende virkeår. Vi har så vidt kommet i gang med vår nye arena www.n-kh.no, der vi presenterer oss for dem som trives ved skjermen og dens utstyr. Vi vil samtidig lage istand håndfaste presentasjoner, som ikke går på strøm. De kan sågar være transportable og nå ut i bygdene der folk ferdes og samles.

Uten personlig kunnskap ville vi manglet identitet og evne til å gi tilværelsen mening. Men gjennom den personlige kunnskapen erverver vi også våre fedres synder.

Språk og innhold

Nedenfor her er noen interne ytringer fra diskusjoner om kvalitetsnivået i nettleksikonet Wikipedia. Det er ungdom/studenter rundt 20 år som skriver. De er ikke nøye med rettskriving og stil når de henvender seg til leserne, men forslaget nederst kan vi bifalle:

Engasjere historielag

- *Jeg driver å utfyller artikkelen om hjemplassen min, Orkanger, i Sør-Trøndelag. I den forbindelse har jeg funnet masse nyttig informasjon om stedet på hjemmesidene til et aktivt historielag som drives her. De har en hjemmeside med masse informasjon, og de har visst møter ofte, pluss at de har egne kontorer i sentrum her. Som student så har jeg ikke så mye peiling på stedets historie, men det hadde jo vært fantastisk å få engasjert noen av disse aktive historikerne til å skrive om stedet på Wikipedia! Selvsagt blir det vel mye informasjon om hvert sted hvis de skal skrive inn alt de kan, men jeg tipper de kan supplerere med temmelig mye i artikkelen. Er det noen som har erfaring med slikt? Mange av disse er vel av den eldre garde, som ikke er så allverden oppdatert på nettbruk. Kanskje jeg skal melde hele gjengen på Wikipedia kurset som det var snakk om her for en stund tilbake? :) Hva tenker dere om dette? Kmbergem 25. aug 2006 kl. 10:59 (UTC)*
- *Jeg skriver nå om Sulitjelma Gruber hvor det også er et svært aktivt historielag (med utmerkede hjemmesider), men jeg vil skrive hovedtrekkene i artikkelen før jeg engasjerer de. Men dette gjelder andre områder også, Norsk Jernbaneklubb kunne f.eks gjort en stor jobb på jernbaneartiklene. Mvh Røed (d · en) 25. aug 2006 kl. 12:13 (UTC)*
- *Kanskje trenger vi en egen betegnelse på artikler som er innholdsrike, men trenger språklig gjennomgang?*

Innleggene er hentet fra arkivet i Wikipedia:Tinget.

Ja, alle strever vi med det skriftlige, en lang prosess, som her i FrØ-bladet.

www.n-kh.no skal være mer velskrevet, men er også i en prosess.

Matrikelgarden

Last ned gårdsmatrikkelen for 1886 som Excel-fil <http://www.rhd.uit.no/matrikel/excel.html>

3

Tromsøundet Herred (Tromsøundet Prestegjeld og Thinglag), Senjen og Tromsø Fogderi, Tromsø Amt.

Gårds-No.	Bruks-No.	Tidligere Matrik.-No.	Tidligere Løpe-No.	Gårdens Navn	Brugets Navn	Eierens eller Brugerens Navn	Matrikelskyld				Anmærlinger
							Daler	Ort	Mark	Øre	
Tromsøundet Sogn											
1	1	11a		Bratfjeld	Bratfjeld	Anders Mikaelson	2	9	1	44	
	2	11b		Bratfjeld	Bratfjeld	Mikael Jonsen	2	8	1	58	
2	1	12		Oldervik indre	Oldervik indre	Gabriel Andreassen	2	9	1	35	
	2	13		Oldervik indre	Oldervik indre	Peder Guttorm Hansens Enke	2	9	1	38	
3	1	14a		Oldervik ytre	Oldervik ytre	Johannes Johannessen	2	5	1	66	
	2	14a		Oldervik ytre	Oldervik ytre	Henrik Abrahamson	3	4	1	63	
	3	14a		Skotaset	Skotaset	Nils Jakobsen og Peter Nilsen	1	20		95	
	4	14b		Skeivsaag	Skeivsaag	Morten Einarsen	1	4	1	01	
	5	15		Oldervik ytre	Oldervik ytre	Hans Henrik Eliassen	2	9		56	
	6	16		Oldervik ytre	Oldervik ytre	Frants Henrik Johansen	2	9		69	
4	1	20a		Snarby	Snarby	Edvard Kornelius Martinsen	3	32	1	75	
	2	20b		Snarby	Snarby	Anders Heggelund Andersen	3	32	1	61	
	3	21a		Snarby	Snarby	Hans J. Hansen	1	23	1	23	
	4	21b		Snarby	Snarby	Johan Mathisen	1	23	1	16	
5	1	18		Svarvaren	Svarvaren	Jakob Hansen	2	23	1	46	
	2	19		Svarvaren	Svarvaren	Elias Mathisen	2	23	1	38	
6	1	17		Jøvik	Jøvik	Julius Jonsen	1	21	2	43	Alm. skr. Gjevik.
7	1	22a		Skitenelven	Skitenelven	Morten Heggelund Nilsen	1	120	1	70	
	2	22b		Skitenelven	Skitenelven	Hans Nikolai Larsen	1	120	1	76	
	3	22c		Skitenelven	Skitenelven	Isak Kr. Larsen	1	120	1	55	
	4	25		Skitenelven	Skitenelven	Peter Lorents Bertenssens Enke	2	15	1	76	
	5	27a		Skitenelven	Skitenelven	H. A. Moursunds Enke	2		1	29	
	6	27b		Olderhaugen	Olderhaugen	Nils Anton Dahl	1	15		49	
						Overføres	11	8	32	10	

Tromsøundet Herred. I.

Eksempel på en original gårdsmatrikel. (KLIKK for større bilde)

Under Rogaland finner du Avaldsnes og Torvastad, i kolonner med gårds- og bruksnavn. Også med uttale, og eiers navn, blant annet.

Matrikelskyld har sin opprinnelse fra starten av 1500-tallet og ble opprettet for å kunne kreve inn skatt fra de enkelte eiendommer. Hver enkelt eiendom ble tildelt en matrikelskyld, som skulle illustrere eiendommens verdi og avkastning. I prinsippet utgjorde matrikelskylden ca. 1/6 av årlig avkastning på gården. Matrikelskylden ble derfor ofte satt til huder, kalveskinn, geiteskinn osv, alt etter gårdens produksjon. Den kunne også være satt i tønner med korn eller fisk. Den tildelte skylden ble ført inn i matrikkelen, derav navnet matrikelskyld. Matrikelskylden fungerte også (inntil 1700-tallet) som en slags verditakst ved salg og arveskifte.

Matrikelbetegnelse og matrikelskyld ble revidert flere ganger frem til 1886, da någjeldende matrikellov ble innført. Alle eiendommene i landet ble da samlet verdsatt til 500 000 skyldmark, og hver skyldmark var inndelt i 100 øre. Ut fra dette ble hver enkelt eiendom tildelt matrikelskyld. Hver kommune ble inndelt i et antall gårdsnummer som igjen ble inndelt i bruksnummer (tidligere løpe-nummer). Når en eiendom ble delt, ble det opprettet et nytt bruksnummer under det gårdsnummeret den ble utskilt fra, og også matrikelskylden ble delt.

Ved innføringen av «Delingsloven» i 1880 forsvant matrikelskylden.

Historiske matrikelskyldbetegnelse

- 1838 - Hud og kalveskinn (også andre tilsvarende betegnelse).

1838 til 1886 - Skylddaler, ort og skilling. (1 skylddaler = 5 ort. 1 ort = 24 skilling).

1886 til 1980 - Skyldmark og øre. (1 skyldmark = 100 øre).

1 hud = 4 skylddaler.

1 skylddaler = 2 skyldmark.

Om gammalt mål og gammel vekt

Eit dusin er 12, men kor mange skal det til før det blir ein heil skokk og kor mykje er eigentleg eit lite grann?

I 1875 slutta Noreg seg til meterkonvensjonen...

Mil og rast

Rast kjem av den same rota som å raste, "å ta ein kvil", og er den lengda ein kan gå før ein må kvile. Ei rast kunne altså variere etter lendet... gjennomsnittsrast på omtrent 9 kilometer... kan oppgje kor mange kaffikok ei vegstrekning er, og på karta til Turistforeininga er lengda på ein stig oppgjeven i timar.

Alen og tommer, Mål på jord, Pund og mark, Bismarpund og våg, Pott og pel, Sneis og skokk

(Frå Språknytt, 4/06, av Velle Espeland, folkeminnegranskar og dagleg leiar for Norsk visearkiv.)

[Språknytt 2006/4](#)

På steingrunn

Historieløsheten i dag er den verste i manns minne.

Drivhuseffekten i dag er den største i manns minne.

Menneskenes natursyn har endret seg gjennom tidene.

*Om man mener at alt liv har egenverdi,
betyr det verdi i seg selv
uavhengig av nytten
det eventuelt måtte ha for mennesker.*

Selv i grunnfjellet finnes spor av liv.

FrØ og Smånytt

Årsmøte

Torvastad Kulturhus,
"klasserommet" nede
ved inngangen, **onsdag**
28. februar klokka 19.00

Årsmøtesaker og valg,
Tema – lage lesestoff –
i perm og på skjerm.

Kaffe og drøs!

Nord-Karmøy Historielag
Hvor og når?

På kontoret,
for drøs og arbeidskvelder,
i Torvastad Kulturhus
(1. etasje nord) er det
åpent fra 19 til 20 andre og
siste onsdag i måneden:

Velkommen den 14. mars

Vi legger vinn på å
presentere både utgreiinger
og rent kildemateriale fra
begge
de to kommunene i Nord-
Karmøy-regionen. Våre
samlinger er rikholdige, i
skrift, lyd og bilder, og også
et lite utvalg gjenstander.

[Gardsoversikt >> Nora](#)
[Velde >> 1_1 Særmerkte](#)
[kjennetegn](#)
se eksempel i
www.n-kh.no

RHÆ

Som medlem abonnerer du på lokalhistorisk årbok for Rogaland Ætt og Heim for kr. 180,- pr år, fritt tilsendt. Boken som er på ca 200 sider har et variert innhold av slekts- og lokalhistorie.

Du får også rabatt på lagets egne publikasjoner som selges på lagskontoret.

Med medlemskap i [Rogaland Historie- og Ættesogelag](#) (RHÆ) blir du automatisk medlem i ditt nærmeste lokallag.

Du betaler da en årlig kontingent til ditt lokallag og mottar lokalhistorisk magasin *Sydvesten* 4 ganger pr. år.

Lokallagskontingenten ligger fra ca. kr 100 til 150,- avhengig av lagets aktiviteter.

Ønsker du medlemskap i et annet lokallag enn det du er blitt tilknyttet, kan du melde fra til oss.

Nå er ca 3500 medlemmer tilknyttet RHÆ gjennom de lokale historielagene.

På rette sida av kanten, med Erling Vikshåland

Erling sine småstykker er mange, og me får her i bladet lesa nokre av dei han har sett på papiret. Praten mellom folk, frå hus til hus, har sikkert vore på folkemunne i kvar ei bygd her nord. Nå er dei berga.

Fjørlett snjo

Ein innflytta avaldsnesbu kjøpte seg i mellomkrigsåra motorsykkel og etter noko oppøving aleine, baud han så kona med på tur. Avstad frå heimen bar det i rimeleg bra tempo på den smale gardsvegen – karen kunne jo handtere doningen, meninte han – men i ein krapp sving ved nabogarden vart han, vel seint, var ein hønseflokk i vegbanen. Med flaksande høner og lause fjører om øyro, ropa han til henne bakpå: «Ja, no snjoa det, kâna!»

Om fleire soger frå skrivemaskinen hans Erling kjem på prent...

FrØ-bladet som datafil får du i farger, med klikkbare lenker og annet i teksten.

Trenger du leseprogrammet Adobe? Last ned fra lagets hjemmeside

www.n-kh.no

FrØ er etter initialene til vår kjente lokalhistoriker

LENKER i bilder og tekst avdekker bakgrunnskunnskap.

☆ **STYRET 2006:** Roald Østensjø (leder), Inger Moen Einarsen (sekretær), Erling Vikshåland (kasserer), Aadne Utvik, Bjørn Gunnar Husby, Karl Johan Mølstre (ny), Vara: Sigurd Thorsen og Evy Vikingstad www.n-kh.no KONTAKT STYRET!

-Regning med årsmelding bakpå.

-Klikk i EXLIBRIS på forsiden og søk Øvrebø